

Наша Нива

ПЕРШАЯ БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЕТА З РЫСУНКАМИ

ВЫХОДИЦЬ РАЗ У ТЫДЗЕНЬ рускими и польскими литэрамі.

Адрэс рэдакціі і адміністраціі:

Вильня, Большая Погулянка д. № 17.

Падписка прымаецца і прадаюцца атдзельныя нумэры газеты: 1) У Кант. „Нашай Нивы“ — Большая Погулянка дом № 17 кв. 20. 2) У Книгарни „Знание“ — Георгіеўскі праспэкт дом № 14. 3) У Книгарни Литоўскай М. Пясецкай — Шлапэ-лис, Доминиканская вуліца дом № 13.

Цэна з перэсылкою і дастаўкою да хаты: на 1 год — 3 руб., на 6 месяцаў — 1 руб. 50 кап., на 3 мес. — 75 кап., на 1 мес. — 25 кап. Без дастаўкі і перэсылкі: на 1 год — 2 р. 40 к., на 6 мес. — 1 р., 20 к. на 3 мес. — 60 кап., на 1 мес. — 20 к. За граніцаў: на 1 год — 4 руб., на 6 мес. — 2 руб., на 3 мес. — 1 руб. Перэмена адрэсу — 20 кап.

Абъяўленьня прымаюцца на паследняй старонцы па 20 кап. за лінейку малымі літэрамі. Рукопісы і корэспондэнцыі, прысланыя у рэдакцыю, мусяць быць чытэльна напісаны з праўдзиваю фамільею і адрэсам таго, хто яе прысылае. Можна такжэ падпісаць прозьвішчэ разом з фамільею, калі незахочэце, каб была надрукавана ваша праўдзівая фамілія. Адрэс і фамілія толькі для ведама рэдакцыі.

Вильня 14/27 снежня (дэкабра).

Дзень выбороў дэпутатоў у новую Гасударственую Думу ўжо абъяўлены офіцыяльна: выборы будуць 6 фэвраля (лютго). Скора, значыць, зьірэцца і самая Дума.

Вялікая і цяжкая работа выпадае на долю яе: край саўсім зруйнованы, народ згалеў чыста, вайна правіцельства з народаў ўсё ешчэ ідзе, а тут з разных старон, як чорныя хмары, надыходзяць грозныя вясці — вясці а вайне з чужымі гасударствамі. Вось з усих гэтых бед і павінна вывесці народ новая Дума, бо толькі яна адна можа зрабіць гэта.

І ўсе вераць, што Дума споўніць гэту работу. Усе чэкаюць, што завядзе яна новыя, добрыя парадкі. А тымчасам нашы міністры і іншыя „ апекуны “ народу збіраюць ўсе свае сілы, каб не дапусціць да гэтаго, каб саўсім абысціся без Думы, калі можна. Усе яны так прывыклі да поўнай власці і „ апеки “ над народаў, што ня хочучь дазголіць, каб народныя выборныя зрабілі нешта без іхней згоды, або і проці іх волі. Дзеля таго мало не што

дзень прыгатаўляць яны ўсё новыя і новыя проекты законаў, каб пасля падаць Думе толькі для подпісу. Таким спосабам, думаюць нашы „ апекуны “, як яны самі прыгатуець законы аб новых парадках і „ свабодах “, то Дума ня будзе мець ніякой іншай работы, як толькі прыняць і падпісацца пад іхнімі „ пісаньнямі “. Вось і стараецца цяпер усеякае начальства, каб у Думу папалі дэпутатамі толькі паслушныя яму, начальству, самыя „ блagonадэжныя “ людзі . . .

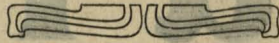
Але народ ужо ведае, якая цэна чыноўніцкіх законаў і цыркуляроў, што выходзяць з канцылярыёў міністроў, з тых самых канцылярыёў, скуль выходзілі прыказы „ патроноў не шкадаваць! “ — прыказы аб карацельных атрадах і ваенно-палевых судах з разстрэламі і шыбеніцамі. Справа таварыша міністра Гуркі і Лідваля паказала, як нашы „ апекуны “ трацяць народныя грошы. Народ цяпер разумее і тое, што тые людзі, каторыя сваей гаспадаркай зруйнавалі ўсё гасударство, не патрапяць вывесці яго з усих бед, бо не могуць перацініць сваей душы, сваей „ палітыкі “, не

захочуць прызнацца, што яны винаваты ў нешчасцях народных. Уся их праца — мёртва праца — і нікога яна не здаволиць.

И Дума не падпишэ ихних законаў аб „куртатых свабодах“: яна сама установиць новыя свабодныя парадкі і законы згодне з волею ўсяго народу. Але дзеля таго па-

винны папасць ў яе людзі смелыя, каторыя ніколі нягнулі карку перэд уселякім начальствам, не баяліся кожнаму казаць праўду ў вочы і цяпер не пашкадуець ні сил, ні здароўя для агульнага шчасця.

Таких дэпутатоў народ і навiнен выбраць ў Думу.

Зямельная справа у Беларусі.

(Прадаўжэнне).

Шахаўніца бываець там, гдзе зямля аднаго гаспадара параскидана між зямлёю другога.

Шахаўніца у нас бываець дваякая: шахаўніца ў самой вёскавай зямлі і шахаўніца ў зямлі вёскавай і панскай.

Шахаўніца ў вёскавай зямлі робицца с таго, што кожная гаспадарка пабита ня менш, як на тры кавалкі: азимы палетак, ярынны і папар. Але, скажэм ешчэ раз, на пальцах личэны тые шчасливыя гаспадары, што их гаспадарка пабита толькі на тры часці. Бывае і так, што гаспадарка пабита на дзесяць кавалкоў, а без грэху можна личыць, што ўсе гаспадаркі пабиты на чатыры кавалкі. Ад кавалка да кавалка вокам не скинуць, ёсць вёски, прымерам гаворачы, ў Вiленскай губэрні, гдзе ад вёски да сенакосаў 17 верстоў. Гаспадаркі пабиты на шнуры — гони, найчасцей проста падло да рэчки, ці ручайка. Залежне ад вяличыні надзела, ад дзяльбы — гэтакі шнур можэ быць шырыні ня больш пол сажня, такой шырыні, што на ім чуць месціцца барана. За тое ў доўжкі цягнецца той шнур і вярсту.

Таки спосаб надзелу робиць тое, што пад границама, межама, разорама прападаець да восмай часці ўсей зямлі.

Кожны кавалак зямлі па сабе так далёка ат хаты, што даглядзець яго вельмі трудна, і тым трудней, чым далей той кавалак. А ведама, што больш ўсяго трэба і варта даглядаць таго, што сеецца на гнойным полі. Ды і гной, ведама, не вартуе цягаць на канец света, за тоеж і далёкія кавалкі ня видзяць ніколі гнаю і атданы на вечную гаспадарку драпежства; родзіцца на их ўсё менш, ды менш, а то і сусім перэстае радзіцца. Дзе-не-дзе мужыцкая зямля радзіць

ўсяго паўтары зерняці, — а то і сусім ня родзіць (Бэршты — Гродзенскаго павету). Гэтакім парадкам галеюць далёкія палеткі, здабрываюцца — прыхатніе.

Прымерам кажучы, ў тых жэ Бэрштах, на далёкіх палетках ураджай 1½ зерняці, а на прыхатніх гародах — родзіць хмель.

Такім парадкам з году на год галеюць далёкія палеткі, а за тое здабрываюцца прыхатніе. Таки парадок затрымываець усякія перэдзелы і выселкі, бо як бы ні дзелиць, а адна старана страціць сваі выгноеныя гароды. З году ў год беднеюць далёкія палеткі, з году ў год гнояцца прыхатніе — з году ў год трудней і трудней з добрай ахвоты дабіцца выселак, вылезці с шахаўніцы.

Пры такім способи, як нас надзялилі, ніхто не пан на сваёй зямлі. Кожнаму гаспадару трэба ўзирацца на ўсю вёску — і ўсей вёсцы на аднаго гаспадара.

У нас, гдзе границы расцянуты, страх глядзець як, навэт без злой воли трудна упилнавацца ат шкоды. Дзеля гэтаго нікому нельга адбіцца ат кампаніі, нельга сеяць што-кольвек другое, чым суседзі, нельга ў папары сеяць канишыны, ці лубіны, бо па папары ходзіць вёскавая жывёла, і ат шкоды не упилнуеш. Нельга высенаваць сваей сенажаци перэд другіма, бо пакуль не пакосяць суседзі — да сенажаци нiма праезду.

А зноў нехай зафанабэрыцца яки багатыр — суд яму ў руку — і ўсе суседзі могуць апынуцца ў халоднай за шкоду.

Шахаўніца ў вёскавай зямлі родзіць сваркі, калотні, суды і марнуець астатак мужыцкіх сил; яна не даець мужыкам злучыцца ў цьвёрды хаўрус у змаганні з непрыяцеляма, а их у мужыкоў досі. Янаж

перэшкадзаець рабиць якіе-кольвек саюзы, суполкі.

Апроч шахаўніцы ў самой вёскавай зямлі ёсць ешчэ шахаўніца памеж зямлёй мужыцкай і дворнай ці казённай. Такая шахаўніца робіць тое, што іншыя палетки (часам ўся трэця часць зямлі) адрэзаны чужой зямлёй ад ўсёй вёскавай, бываець так, што к такому кавалку нима праходу, ні праезду, бывае, што да вёскавага выгану нима сусім свайго прагону. Бываець, што пад самыя мужыцкія гумна падходзіць чужая земля, мужыкам нельга не ўзяць тае зямлі ў арэнду, бо без гэтаго ім прыдзецца чуць не што дзень быць у шкодзі. А гдзе ёсць прысяжныя леснікі — там за шкоду аддаць у суд скоро: такіх судоў бываець па дварох па сотняў колькі ў год (Вікторын п. Дорья — Дэрналовича, Рагачоўскаго пав. Магіл. губ.).

Другая прычына гнібнення і дарэмнага марнавання сіл — гэта сэрвітуты (супольная з дваром паша і права падбіраць гальлё і лом па леси). Ўсякі прыступіць на тое, што сэрвітуты для ўсёй гаспадаркі краю — чыстая кара Божая. Сэрвітуты па леси глумяць ўсякі маладнік, у дворнай гаспадарцы — затрымываюць ўсякае палепшэнне гаспадаркі, бож, ведама, мужыкі, пасучы на панскім, нічога не шкадуюць: не бацька, кажучь, купляў, не сын едзе. — А і для мужыкоў у сэрвітуці нима нічога цвёрдага, трывалага. Сэрвітут на полю можна скасаваць, перэйшоўшы ад трохполёўкі да пладазмену. А тагды ці трудна не даць мужыком прагону, засеяўшы ўсе палетки ад вёски, а то не пакинуўшы сусім папару пад пашу? Не трудней адрэзаць мужыкам прагон і ў леси: калі толькі пилнавацца ўсіх лесных законаў, ды хитра разлажыць лесасеки, то у мужыкоў можна сусім адрэзаць прагон, і права пашы па панскім чы казённым леси астанецца толькі на паперы.

Так зрабілі, прымерама кажучы, у Першаёх графа Б. Тышкевича (у Менскай губ.). Там суседнія вёски мелі права пашы па ўсім леси. Хитра разложаныя лесасеки аблажылі лес с трох старон, с чацьвёртае стараны — рэка. Па закону там, гдзе вырубляць лес, прагону для быдла нима, каб лес адрастаў. Вось у вёсак, адной за адной, і прападаець паша; ешчэ колькі гадоў — ешчэ колькі лесасек — лесасеки

і прытуляцца да рэкі, і ўсе вёски будуць без пашы.

Для мужыцкае гаспадаркі права сэрвітуту (супольнае пашы), як і ўсякае нецвёрдае права, — не падмога, а барджэй школа шкоды і драпежства.

Аднак ні шахаўніцы, ні сэрвітуты самы сабою не душылі бы нас так, каб не гэтая чыноўніцкая палітыка, каторую вялі раней міравыя пасрэднікі, а цяпер вядуць земскія начальнікі. Гэтыя поўнапраўныя паны — гаспадары на вёсцы толькі падтрымываюць меж вёскавымі людзьмі сварку і змаганне для самой сваркі і змагання, каб толькі мужыкі не пачалі цікавіцца справамі гасударственымі, палітычнымі, каб не зразумелі і таго, скуль ўзялася беда ўсяго працовитаго народу.

Не раўнавацца нашай Беларусі, прымерама, с Польшчаю: там справа зямельная ідзе па сваёй простае дарозі, а у нас формы зямельнай ўласнасці замёрзлі ў 63 г. і не парухаліся ні крыхі. Зямлі, купленай мужыкамі, як бы і не было, ды, агульнае гаворачы, ад 63 году земля у нас не тавар.

Віновата ў гэтым правіцельства. Тутэйшым вучоным, разумным людзям нельга было купляць зямлі. Дзеля гэтаго права ні водзін пан не хацеў прадаць ані кавалачка сваёй зямлі, бо ведаў ён добра, што ні да яго, ні да дзецей і ўнукоў яго ня вернецца тая земля. А як ешчэ права дазваляе мяняць зямлю пану і мужыком толькі тым, што некалі з яго двара былі надзелены, то гэтым правам зачынена найлягчэйшая дарога выйсці с шахаўніцы.

Недазвалена купляць зямлю асобам „польскаго роду“ і жыдом винавата ў тым, што земля перэстала быць таварам і не магла папасць ў рукі такіх людзей, каторыя патрапілі бы добра каля яе хадзіць. Былі, кажучь, у бацькі тры сыны, два разумныя пашлі на людзі, а трэці дурны — сеў на гаспадарцы. І праўда: кудыж дурным было дзецца? Зямлі кідать — страх, бо назад ня вернешся; на фабрыку ня пойдзеш, бо нима блізка; на казённую службу — пайшоў бы, ды не бяруць тутэйшаго. Вось гэтая няможнасць працаваць на зямлі таму, хто да ёй найбольш рвецца — тутэйшым людзём з грашмы і навукаю, з году на год гоніць найлепшыя сілы у суседнюю Польшчу, ці Вялікаросью, — за Нёман, за Днепр,

за Дзьвину. Гэтаких людзей выезджаець многа, и праз тое ешчэ больш цямнее, ешчэ больш дзичае наша старонка.

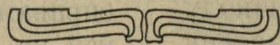
Кали столькі гадоў на сваё імя нельга было купляць зямлю ні католіком, ні жыдом, а гэтак найбайчэйшыя у нас людзі, то не варта было купляць зямлю на доўга: купцоў было мало, за тоеж куплялі яе тання, каб толькі вырубіць лес і прадаць далей. А такой гаспадаркай толькі глумілася багацтва краю.

Ад усяго гэтаго вёскі народ згалеў чыста, абходзіцца ён абы чым; зімою наш беларускі мужык спіць з голаду ня горш за барсука. Кали ешчэ прыпомнім мы па-

радак збірання падаткоў ва ўсёй Расеі, па катораму мужыкі плацяць 80 процэнтаў (з сотні—80 руб.) усіх падаткоў, ды ешчэ ганебне вялікія зямельныя падаткі у нас з мужыцкае зямлі (з мужыцкае дзесяціны ў 1902 гаду плацілі 90—150 кап.; з дворнае—15 кап.),—то ня будзе чаго дзивицца, што народ галее з году ў год; селяне абходзіцца абы чым, фабрычных тавароў німа за што купляць, — і дзеля таго німа і другой прычэпки для фабрычнага капіталу: німа збыту (расходу) на тавары.

Войцех.

(Далей будзе).

Думкі у дарозі.

Грыміць па карення цялежка, мигаюцца стракатые верстовыя слупы, мигаюцца пахіліўшыяся, абросшыя мохам хваёвыя крыжы на абодва дарогі; бягуць лесы, гаі, мяняюцца поля, грамаздзяцца горы, разцілаюцца шырокія лугі, блишчаць азёры, срэбрам прыліваюцца рэкі, золатам разсыпаюцца пескі, глыбокімі, зялёнымі ямамі раскідаюцца балоты...

И куды ты нясеш мяне, няведамая дарога?

А неба! Далёкае, няведамае, сіняе неба! Тысячы, мільёны гадоў пазіраеш ты без болю, без трывогі, пазіраеш на ўсіх роўна: на чалавека, на зьвера, на птушку, на самую меншую мошку, на жывых і нежывых, на нашу бедную зямлю, на зямлю, прагноеную людзьмі трупамі, залітую кроўю і горкімі слезамі сироты — народа.

Далёкае неба, сіняе неба! Чаму не дасі нам атвету на нашу пакуту, на нашы надзеі, на нашы блуканьня? Чаму не асушы нашы горкія слёзы? не заспакоіш хворую душу і сэрца? Чаму не попаліш агнём справядлівым таго ліхога зьвера, што сее заразу, топчэ праўду і носіць нешчасце па нашэй зямлі? Далёкае неба! сіняе неба! Што ёсць на свеці дзіўнейшэ, як ты? Высокае сонца, белыя хмаркі, як пух, плывуць і плывуць адна за адною, родзяцца, прападаюць, сплываюцца ў цёмную хмару, звисаюць над полем і лесам, блишчуць малан-

камі, трасуцца громом, разліваюцца чыстымі, халоднымі каплямі і шчыра льюцца на зямлю. Далёкае неба! Сіняе неба! Як ціха на небі ў ночы! Сярэбраны месяц, то круглы, то вускі, як серп, як хороша свеціць над чорнаю цьмою, што густа зацілае Божы свет! А далёкія зорачкі! Божэ мой! Як добра ў ціхую ночку! Далёкае неба! сіняе неба! И як можа асмеліцца думка чалавека выдумаць ў табе, яснае неба, пекла, агонь, што ніколі ня тухне, смалу, што вечна кіпіць!

Далёкае неба! сіняе неба! И як апаганілі людзі хороство твае, Божэ неба, у сваіх думках!

А дарога мая чуць відная, шэраю ніткаю ідзе ўсё далей і далей, круціцца, абвиваецца вакол курганоў, узбегае на горы, спускаецца ў лахчыны, прападае ў лесі пад живою стрэхой высокіх хвой і ельні; трасе цялежка, падкідае на калдобінах, ўсё роўна як хочэ яна выкінуць мяне пасярод дарогі. Зноў пашла раўней мая дарога, зноў вочам адкрываюцца новыя формы Божэго света, іншыя голасы чуе мае вуха, іншыя думкі родзяцца ў маім сэрцы.

Куды ты нясеш мяне, няведамая дарога?

О, мой родны край! Хмурна пазіраеш ты з сіняго тумана, што лёг па краях палёў, гдзе неба, спуціўшыся нізка, абнімаецца з беднаю зямлёю. Парэзали цябе вускіе

мужыцкія дарогі, чорныя сцежкі, рэкі і азёры, лахчыны і балоты, лесы і горы. А бедныя вёскі і сёлы без усякага парадку параскідаліся то там, то сям: па гарах, лахчынах, па берэзі рэчэк, серод далёкага поля, па цёмных лесох. Пакрывіліся хаты, абвісли стрэхи на гумнах, сінне купіны моха тоўстаю карою леглі па гнілых саломеных стрэхах. Збіўся ў кучу будынак. Распаўзліся па полю, як чэрві у нягоду, бедныя мужыцкія хаты. Н валены ў кучу барвеня, стружкі, саломы. Дзе-не-дзе гляне нудная вербіна, блисне бярэзіна, выскачыць клён. Як нявесела, як непрытульна пазіраеш ты, мужыцкая вёска, сирота між люцкой будовы!

А поруч з убогімі люцкімі будынкамі упёрліся ў неба панскія палацы, зеленеюць

сады, ломяць гальлё яблыкі і грушы, шырока і смела раскідаюцца дваровыя поля, каласуюцца багатыя панскія нивы, пасуцца сытыя коні, волы — рагали, тысячы авец разсыпаюцца па полю.... О, мой родны край! Поруч з голитваю ходзіць роскош і багацтва, разам з люцкімі слезмі мешаюцца панскія вальцы, люцкія вясёлыя голасы песень, грыміць музыка с панскага сада; разам з мужыцкім потым цякуць дарагія вина...

Толькі нудныя песні твае, беларус, хапаюць за сэрца, жалобяць душу, туманяць вочы слезмі, плачуць і стогнуць і горкаю упекаю, цыхаю скаргаю плывуць к далёкаму, няведомаму, сінему, спакойнаму небу.

Якуб Колас.

3 Беларусі і Літвы.

(ад нашых карэспандэнтаў).

3 Віленскага навету. Кале мястэчка Мицкун ёсць маёнтак Боркі якогась дохтора. Вось гэты дохтар судзіўся з даўных пор з вёскавымі людзьмі за кавалак лесу кале пяці дзесяцін і цяпер выйграў дзела. Две дзесяціны прадаў ён некаму чалавеку, але вёскавыя людзі не далі рубіць лесу. Тагды памешчык прызваў стражнікоў дзесяток, але і гэты нічога не памагло, мужыкі іх прагналі. Памешчык абцаўся прывезці казакі. Які будзе канец гэтай справы, напишу другі раз.

Ярчук Мицкунскі.

3 Ошмянскага навету. 29 ноября (лістопада) ў Сморгонь прыехаў адзін мужык з вёскі Михневичы на каню свайго цесьця і астанавіўся на рынку. Купіўшы ўсё, што трэба было, ён сеў на сани, але не на свае, а на дзядзьковы, — дзядзька быў ад яго недалёка. Ў гэтым часі кале таго мужыка йшоў стражнік і зачаниўся аб нагу мужыка. (Трэба сказаць, што мужык гэты кульгае, дык ён выпягнуў нагу, каб лепей было сядзець). Тагды стражнік пачаў лаяцца і клікуў другіх паліцэйскіх. Беднаго мужыка павялі зараз ў халодную. Па дарозі мужык прасіў стражнікоў, каб яны ўзялі яго каня. На гэты паліцэйскі сказанні, што каня возьмуць тагды, як яго адвядуць ў халодную, і пачалі біць мужыка па твары; били так моцна, што прышлося адліваць вадою.

Бючы мужыка, стражнікі аб каню саўсім забыліся і толькі праз гадзіны тры—чатыры ус-

помнілі і пайшлі ўзяць яго; а каня ўжо не было: яго украли, і стаялі адны сани. На другі дзень арэштванаго мужыка пусьцілі дамоў. Прышоўшы да хаты, ён расказаў сваю бяду цесьцю, каторага быў конь. Той і абамлеў: ня ведае, бедны, што і рабіць, а пасля пашоў з зяцем скаржыцца на стражнікоў да асэсара. Асэсар не хацеў нават і слухаць мужыка, а ешчэ радзіў, каб ён біў свайго зяця.

Цяпер мужык хочэ судзіць стражнікоў, але няведама, што з гэтаго выйдзе, бо цяпер паліцэйскіе што хочуць, то і робяць. **Саладуха.**

3 Дзісны. Нядзель таму две, а можэ і тры былі у нас прызвы. Народу пасходзілася з усіх старон багата.

Перэд кватэрай воинскаго присуства сабраўся народ і, няведама скуль, пашлі па руках лісткі „да прызыўных“ с подпісам „Беларускае Соцыалістычнае Грамады“. Такіеж лісткі былі параскіданы перэд касцелам, дзе прысягали некруты.

Больш нічога не чуваць у нашай старане.

Толькі начальства ездзіць па весках і радзіць сядзець цыха і — глаўнае — не чытаць газэт: тады, кажучь яны, усе будзе добра.

Ці толькі праўду яны гавораць — ня ведаю.

Тройца.

3 Мінску. Газэта „Русь“ нішэ, што ў Мінску соцыалісты-рэвалюціонэры, соцыалдэмакраты і бундоўцы разам з беларускаю соцыалістычнаю грамадою паставілі злучыцца у адну хэўру дзеля выбороў ў Гасударственую Думу. Да іх прылучыліся выборныя ад профэсійных саюзоў. Ад ўсёй хэўры будзе выстаўлены агульны спісок кандыдатаў.

З мястэчка **Заслаўя**, Менск. губ. Ва ўторак 21 ноября (листопада), ў дзень „Ўвядзення ва Храм Багародзіцы“, у цэрквы у бацюшкі Ильи Фролова было вялікае свята.

Як скокчылася абедня, поп абъявіў народу, што архірэй з Менска прыслаў чалавека, каторы прачытае народу надта цікавыя вершыкі па беларуску. И праўда, хутка кале кліроса (там, гдзе пяюць) зъявіўся неки стары чалавек, гадоў 70, и пачаў чытаць вершыкі. Слухали яго людзи, слухали, дык нічога добраго не пачули: от, казаў ён тое, што кажуць ўсе чорнасоценцы и иные враги свабоды народнае, лаяў першых дэпутатоў народных, называў их злодзеями и бэсціў ўсю першую Гасударственую Думу.

Спачатку моцна мы здзиваваліся, што архірэйски пасланец кажэ такіе рэчы, ды ешчэ ў цэрквы, але як усномнили словы самога архірэя, што казаў ён, як ў летку прыезджаў у сваёй пекнай карэці на парцы добрых канеў — рысакоў, у дарагой апаратцы, то и перэстали дзывавацца. Архірэй тагды успакаиваў мужыкоў и казаў, што бедныя не павінны жалицца на сваю нядолю на зямлі, бо им на неби будзе добра, а багатым — дрэнна. А адзин мужык, кажуць, и запытаўся у архірэя, чы ен, архірэй, возьме з сабой на той свет сваю блишчашчую карэту и дарагих канякоў?

Але вернемся да архірэйскаго пасланца. Скончыўшы лаяць Думу, ен сказаў некую не то прыказку, не то малітву и пачаў раздаваць чорнасоценские проклямаці (лісткі). Было гэта „Открытое письмо к волостным избирателям и мелким землевладельцам Минской губернии“, падписанное праз трох глаўных минских чорнасоценцоў: Чыгірова, Шмідта и Готоўчыца. — Часць гэтых лісткоў была роздана ў цэрквы, а часць на рынку.

Вось и видзим мы цяпер, што ўсе чыста нами апекуюцца: стражники грэюць нас нагайкамі, салдаты — гарачымі кулямі, для пацехи недаставало толькі архірэйских вершыкоў.

Кажуць, што той стары чалавек жыве цяпер на кошт архірэйски пры Менскай сэмінарыи. Надта ўжо стараецца аб нас наш архірэй. **Б.**

З Ігумэнскаго павету. У прошлым гаду, ў часі „свабоды“, и ў нашым павеці, як ўсюды, пачалися митинги (народныя сходы), пайшли забастоўкі. Часта цяпер успомінаюць нашы мужыкі той год. Луч свабоды, як маланка, асвеціў на момэнт самыя глухія куты нашых вёсак и згинуў гдзесьці. Але ня згинуў ён дарма: цёмныя мужыкі пачали рухацца, пачали думаць аб ўсём, што каля их рабілася, аб сваёй доли, аб тым, як затрымаць тую свабоду, з каторай яны так мала скарысталі.

И цяпер можна смела сказаць, што ни стражники, ни урядники, ни жандары не патраляць ўжо злавіць „крамолу“ ў нашых вёсках и зьвесьці яе са свету. „Я сам першы социалист!“ — так часта кажэ наш мужык.

Даўней мужыкі перэд ўсякім начальствам за вярсту шапки здымали дык ў руки их цалавали. Цяпер ужо гэты абычай выводзіцца. Навэт старыя — и тыя ў цэрквы пацалуюць крыж и барджэй адварачываюцца, каб поп не падсунуў сваю руку цалаваць. Калі спытаецца мужыкоў, чаму яны перэстали унижацца перэд сваімі непрошэнымы „апекунами“ — ўсюды паслышыце атказ: „Во ўжо дурница прайшла“.

И радосць некая бярэ чалавека, калі бачыш, як вековая цемнота, хаця памалу, а ўсёж такі ўсё болей и болей прападае, калі видзиш бойкі, смелы погляд „свабодных“ вачэй мужыка, бож и праўда — „дурница ўжо прайшла“.

Бусел.

З Гродна. Мужыкі у Пружанским павеці хэўрамі каля 68 гаспадароў, маючы 1260 дзесяцін, пастанавили прыговор перэйсці ад шахаўніцы на хутор (такі фольварок, гдзе зямля у адным кавалку). Тое самое робицца па других месцах.

„Сев.-Зап.-Гол.“

Слоним. 6 дзекабра (снежня) з турмы атправили на чугунцы 21 арэштанта. Па дарозі ў вагоне некаторыя з их ўлезли на полки, бытцам спаць, и адтуль пачали стрэляць з рэвольвэроў у канвой. Двух канвойных забили на смерць, трох паранили, а пасля шэсць арэштантаў уцякли праз вокна вагону.

(З агент. тэлегр.)

З уеих старон.

З Масквы. 9 снежня (дзекабра) ўсе студэнты не пайшли учыцца да Унівэрсытэту за тое, што рэктор (глаўны профэсор) не дазволіў им зрабіць агульны сход, каб памянуць дзекабрэское паўстанне, што было ў Маскве год таму назад. А за гэта Унівэрсытэт закрыли.

„Сев.-Зап.-Гол.“

З Тыфлісу. Пасля палудня 9 снежня [дзекабра] неякі чалавек пальнуў два разы з рэвольвэра ў быўшаго нахичэванскаго паветоваго начальніка — падпалкоўніка Энкеля. Кулі патрапили яму ў патылицу, а сам той чалавек уцёк.

„Перэл.“

З Одэсы. Вечэром 5 дзекабра [снежня] ў машынным аддзеленні парахода расейскаго обчэства „Миколай II“ разарвалася бомба. Праз дзирку пацекла вада. Уся каманда арэштована.

„Сев.-Зап.-Гол.“

Твэр. Нехта застрэліў з рэвольвэра графа Игнатьева.

Лодзь. 6 дзекабра раницёю кинули тут бомбу ў карэту палицмэйстра Хжаноўскаго. Карэта разляцелася на маленькіе кавалачкі. Кинуўшы бомбу, неякіе людзі пачали стрэляць з рэвольвэроў залпамі. Палицмэйстэр ранены ў ногу. Ранены ешчэ фурман, колькі драгуноў і члены „ахраны“ [з тайнай палиции].

Заграничнае эхо.

Пэрсія. З Лёндына, як кажэ „Сев.-Зап.-Гол.“ пишуць, што ў Пэрсии робицца нешта недобрае. Ешчэ недаўна шах [цар] пэрсійскі даў сваю свабоду сваему народу і сазваў Парлямэнт [Думу]. Цяпер шах надта захварэў, а яго наследник, як кажучь, аткрыты вораг народнай свабоды і хочэ вернуць тые парадкі, што былі да гэтау. Алеж пэрсійскі Парлямэнт ешчэ байчэйшы за нашу першую Думу, і калі яго разгонаць, то увесь народ падымецца з аружжэм ў руках, каб дабыць праўдзівую свабоду.

Кітай. З Токио ідуць весці, што ў Кітаю народ бунтуецца ад голаду. З бунту народ перэйшоў да паўстання.

У округі Пин-Син народ нават разбіў імператарскае войска.

Японь. Англіцкіе газэты пишуць, што правіцельства Расеі і Японі не магли згаварыцца аб тым, каб японцы саўсім занялі Сахалін. Цяпер у Манджурьи японцы будуць дарогі дзеля вайны і склада-

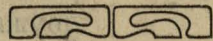
юць вялікіе запасы провіанту [харчоў]. А за імі і кітайцы без перэстанку робяць тое самое. Ужо палучэны прыказ, каб перэнесці Руско-Кітайскі Банк з Мукдэна ў Харбін. З Корэі, што належыць да японцоў, ужо зроблена дорога ў Мукдэн і мост чэраз рэку Ялу.

Японцы зрабілі, значыцца, ўсё так, што могуць перэкінуць сваё войска у Мукдэн ў пяць дзён, а расейскаму войску трэба туды ехаць больш, як месяц.

Навэт Грингмут, што стаіць блізка кале правіцельства, сказаў свайму таварышу, што вайна з Японью пэўне будзе. Што на Далёкім Ёсходзі [Вастоку] чэкаюць вайны—можна бачыць з таго, што у Пецербургу адтуль заказываюць ўселякіе патрэбны дзеля вайны рэчы. Газэта „Новый Край“ пішэ, што японцы хочучь заваеваць увесь берэг мора. Японскі ваенны міністэр просіць у свайго народу грошэй, каб скончыць набор ешчэ 20 дывізіёў войска ў 1907 гаду, бо, як ён кажэ, пабіўшы ворага трэба быць ешчэ мацнейшым, каб пабиты ня мог адамеціць. Азіяцкі берэг мора і Кітай маюць карысьць жыць з Японью, бо японцы, ведама, вучоная сіла і дастаўляюць таней ўселякіе тавары. Апроч гэтаго кітайцы больш цягнуць за японцоў дзеля таго, што апошняя вайна, Леневиц, паходы Рэннэнкампа — ўсё гэта зрабіла шмат шкоды кітайскаму народу.

Добра гэта для японцоў, і яны канешне пастараюцца заваеваць увесь той берэг мора.

„Сев.-Зап.-Гол.“

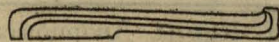

Моладасць.

Чым мне ўспомніць цябе, моладасць,
Майго жыцця перша раница?
Пралетае весна хмурная,
Мая весна ўсё туманица.
Дзе вы, думкі май чыстые,
Майго сэрца дзеткі мілье?
Як жылося лёгка з думкамі
У дни шэрыя, пастылыя!
И мяне не раз вы цешылі
У ночку цёмную, безсонную,
Хоць на момэнт заслонялі вы
Ад вачэй нуду бездонную.

Дзе ты, кветка, зорка Божая?
Меж народу ты свяцілася;
У глухом кутку, меж хвоямі,
Ты па жыццю ўсё пудзілася.
Чы цвядеш ты, чы засохла ты
У краю тым, адзінокая?
Чы ёсьць іскра света Божаго,
Мая ластоўка далёкая?
Чым мне ўспомніць цябе, моладасць,
Мая раница ты хмурная?
Незаметна ты ўсё тлелася,
Як лучына тая курная.

Якуб Колас.

Як правиць сенажаць.

(Прадаўжэнне).

Як даліока ў дол залітае сенажаци трэба пачышчаць рэчку, гэта ня видзеўшы трудна сказаць. Па других крайох там йосць казійонныя каморнікі, казійонныя вучоныя гаспадары, што мужыку што трэба парадзяць і пакажуць. У нас аб гэтакіх парадках не чуваць, дзеля гэтаго трэба самым сабе радзіць.

Гдзе йосць блізка каморнік, або леснічы, то, калі йон добры чалавек, у яго можна парадзіцца. Паны нашы лишне навучай не грэшаць, але так сама дзе-не-дзе можна знайсці такога, што спускаючы вады разумеець і парадзіць. Адно толькі трэба памятаць: калі возьмецеся кампаняю, згодаю, і рэчку праз сваю сенажаць і ніжэй з вадою пачысціце, гэта значыць: гдзе грэблю перэкапаеце і масток зробіце, гдзе пад мастком перэкапаеце, гдзе лом, гальію, камені на берэг павыцягиваеце, то, калі не сусім, а шмат вада спадзе.

Толькі помніце — грамадою, супольне, бо тут адзін нічога ня зробіць.

Другіе непрыяцелі сенажаци такіе, што іх і кожны гаспадар у сябе зможэ.

Другі пасля лішняе макраты вораг сенажаци — гэта мох. Гдзе сенажаць мохам парасла, там добрая, мурожная трава глушца.

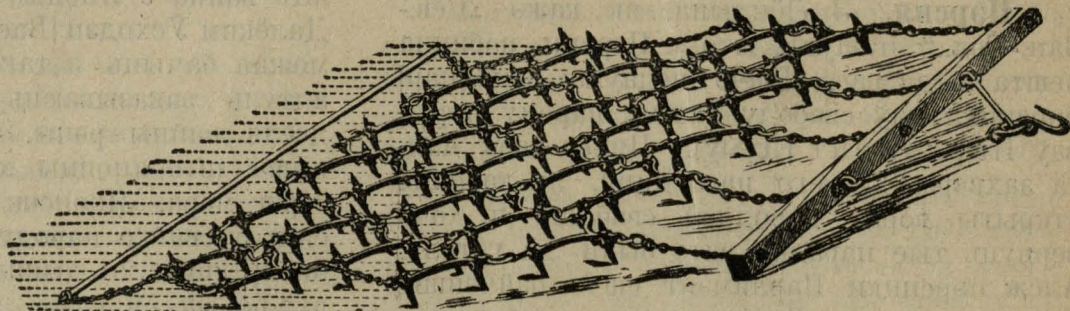
Мох, як кажухом, пакрывае зямлю. Пад мохам ані сонцэ зямлі не дагрэець ані паветрэ да зямлі ня дойдзе. Пад мохам земля, як тая апратка у скрыні, цэлыя годы не прасушэная. Пад мохам земля прэець, кіснець, кваснеець. Як толькі земля кіснець, тагды добрая, едкая трава прападаець. Астаецца толькі нягодная: хвошч, шчаўлюк, асака.

Другую крыўду сенажаци робиць мох ось якую: накрыўшы зямлю, як кажухом, йон не дапускае да зямлі ні воднаго зерныці. Ёсе лепшыя мурожныя травы, як не

мяркуючы дзяцелина, растуць на адным мейсцы год — два. Каб жэ яны сусім не звеліся, трэба, каб зерныты высыпаліся на зямлю ды абышлі; няхай жэ будзе сенажаць замшаўшы, то хоць і высыпецца зернытко, а абышці — не абыдзе, бо за мохам яно да зямлі не дастане. Так і прападзе на верху лежучы

Як жэ з мохам ваеваць?

Перша рэч — абсушыць сенажаць, бо мох можэ ўзяцца толькі пры макраце. Па-

Ланцуговая барана для выдзірання моху на сенажаци.

бачце на стрэхи ад поўдня, гдзе сонцэ стрэху сушыць — моху ані звання, а ад поўначы ўсенькіе стрэхи пад мохам.

Раз убіўшыся, мох доўга трывае. Тагды трэба яго звесці бараною. Баранаваць можна ў восень, калі сенажаць коні трымае, а калі не трымае — тагды вясною. Дый вясною трэба мяркаваць, каб папасці час, калі зверху сенажаць аттаець пальцоў на два — тры, а глыбей — лійод. Баранаваць можна, а коні не грузяць. Бараны шкадаваць не трэба. Баранаваць і ў доўжкі, і ў попереk жалезную бараною. Йосць для сенажаци навэт і асобныя такіе бараны, з ланцугоў зробленыя, хоць дарагія, але мох бойка дзяруць. Аднак і звычайная жалезная барана нязгорш мох выдзірае. Павыдзіраны мох, калі яго сонцэ і вецер праберэ, можна панагрэбаць і падсцілаць ім жывіолу. Трэба баранаваць сенажаць — аж чорна зробіцца. Не бойцеся, гаспадары: пабачыце, зараз жэ трава паправицца, а за год ешчэ лепей.

Вацюк Тройца.

(Далей будзе).

За Рэдактара Выдаўцу А. Уласоу.

Друкарня М. Кухты, Дворцовая, д. № 4.